

N:o 126.

Af Herr Jöns Pehrsson: Om bankovinstens bibehållande åt Riksbanken m. m.

Vid sista riksdagen väckte jag en motion, N:o 10 i protokollen, angående någon förbättring i ställningen af Rikets penningeverk. Detta rönt starkt motstånd af alla i privatbankerna intresserade, ehuru jag var alltför blygsam i mina påståenden och blott begärde, att en million Riksdaler af bankovinsten skulle kvarblifva i Riksbanken årligen till utlåning åt mindre jordbrukare. Att ställningen inom landet för den sistnämnda klassen icke förbättrats, torde vara så erkänt, att några motiver därför i mängd icke behöfva anföras; vill blott anföras den omständigheten, att den stora massan af bönder måste afstå från att tänka på jordens förbättring och att hålla det förut vanliga arbetareantal, emedan de kommit till insigt och erfarenhet derom, att det är en omöjlighet att begagna de kapitaler, som möjligen kunna erhållas, då, såsom känt är, hypotheksbanker eller föreningar taga till och med tretton eller elfva procents kapitalrabatt på de lån, som derifrån kunna erhållas. Med privatbankernas korta utlåningstider kan ingen, utom köpmannen, betjena sig. Vill man se orsaken till den stora arbetslöshet, som råder och den aftyning, som i fabriker och handtverkerier visar sig, så sök det till stor del i förvända lagstiftningar i penningeväg och räntans frigifvande. Jag ber att man icke glömmar den ojäfvade sanningen, att ej landets arbetare- och jordbrukareklass, cirka $\frac{9}{10}$ -delar af landets innevånare, fått sådan lagstiftning i penningeväg, att de kraftigt kunna egna sig åt landets modernäring, som är och måste vara landtbruket. Så länge icke detta skett, skall man förgäfvets vänta på välstånd i landet för andra än dem, som fått ett kapital, hvarmed

de ockra på sin nästa, genom att uttaga det från jorden och insätta det i bankerna. Ehuru jag förväntar, att hvarje framställning i detta hänseende bemötes med ett hånligt afslag, just derföre att penningemagten är både den starkaste och mest despotiska som verldshistorien har haft att uppvisa, manar mig likväl pligten göra försöket. Har man för afsigt fäderneslandets väl eller dess undergång, svarar man ja till den första frågan: I, penningemän, lämpen eder då något efter behofvens rättmätiga fordringar! En strid har i alla tider pågått emellan arbetet och kapitalet, just derföre, att kapitalet så ofta velat spela herre, då det just skulle vara tjenaren, och, då man gaf denne frihet att taga för sin tjenst hvad han behagade för sitt arbete, tror jag man åstadkom ett mindre nyttigt resultat, nemligen räntans frigifvande. Jo! säger man, det är en vara, penningen som annat, och beror värdet deraf på tillgång och efterfrågan. Men detta må icke vara den rigtiga satsen, just derföre att konkurrenserna äro begränsade och icke frihet för hvar och en arbetare, att tillverka penningar eller stifta banker, för andra än dem, som blifvit gynnade med kapitaler. Jo! säger man ytterligare, det står hvar och en fritt att stifta banker. Nåväl! hvad är väl det annat, än ett uppenbart hån mot den, som endast har sitt kapital i sin arbetskraft, men dock behöfver ett kapital till förlag m. m. Det är dem som kapitalet rätteligen skulle tjena, men Sveriges banklagstiftning tjénar inga andra än köpmännen, som fort och hastigt kunna omsätta sitt kapital. Nog vet jag, att det för dessa är både nödigt och för landet nyttigt, att rörelsekapital för dem finnas, men jag vet ock, att det till en ännu högre grad är nyttigt och nödvändigt, att sådant finnes tillgängligt för landets moder-näring på sådana vilkor, att den dermed kan vara betjent. Må man förgäfvos åberopa andra länders exempel i penningelagstiftning, ty hvad som kan vara gagneligt för ena landet, kan vara till stor skada för ett annat. Då, som nu är fallet, att alla penningar, som stå mot inteckning i jordbruksfastighet, indragas och placeras i de många banker landet har, är förlägenheten lätt i ögonen fallande. Nu säger man, att jordbrukaren åter kan låna penningar i bankerna, men detta måste ju, som hvar man vet, leda till en ovilkorlig ruin på de korta utlåningstider, som bankerna bestämma. Jag är öfvertygad, att någonting i denna fråga måste åtgöras, både snart och kraftigt, och hvad jag tager mig friheten föreslå, vet jag blir stämpladt som ett försök till en våldslag, men så är eller blir det icke, då det, efter min tanke, skulle leda icke allenast till millioners fördel och landets väl samt till ingens skada eller förderf. Väl vet jag, att det ligger i en banks natur, att kunna disponera öfver sitt kapital, men jag tror ock, att det utlåningssätt bankerna nu bedrifva, med helst 3 månaders vexlar, är icke för deras bestånd påkalladt, utan leder sitt ursprung från begäret att förtjena mer än skäligt är. Bankerna böra blifva till nytta och ej, såsom nu, till skada. Det förra blifva de ock, om utlånings-

tiden och räntan blifver sådan, att den ojemförligt stora delen af folket kunde sig deraf med fördel betjena. Jag tror alltså, att hvad man till en början måste göra, är att binda räntan samt att för hvarje bank- och penningeverk, som befattar sig med utlåning, föreskrifva bestämdt maximum på räntan samt att hälften af dess rörelsekapital bör på längre tider, mot omsättningsrätt, utlånas.

Väl finner jag i den Kongl. Propositionen, att bankovinsten är tagen i anspråk för Statens behof, men vill man någon gång komma till ett bättre, så måste man någon gång börja, och så länge man icke vill göra Riksbanken stark, att den kan, så att säga, vara "herre på täppan", skall nog förlägenheten kvarstå. Jag tar mig därför friheten föreslå:

1:o, att Riksdagen behagade besluta, att bankovinsten får kvarblifva hos Banken, för att såmedelst kunna öka dess utlåningsrörelse;

2:o, att Riksdagen beslutar, att maximum för all ränta, både för banker och enskilde, bestämmes till sex för hundra de om året;

3:o, att af Riksbankens kassor, som äro disponibla för utlåning, hälften deraf måtte utlånas mot omsättningsrätt, på sätt som nu är stadgadt för Diskontfonden, eller en femtedels omsättning hvarje halfår, och samma förhållande i lånekontoren;

4:o, att samma föreskrift måtte stadgas för alla privatbanker och alla öfriga penningeverk, som till sin rörelse gjort, att upp och utlåna penningar, nemligen: halfva deras till utlåning afsedda kapital utlånas på omsättningsrätt, på sätt för Riksbanken är yrkadt, ifall antaglige lånesökande dertill anmäla sig; och

5:o, att ett Statens ombud, som hafver kontroll öfver privatbankernas rörelse, må uppdragas att hafva sträng tillsyn det stadgarne efterleivas.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles vördsammast.

Stockholm den 24 Januari 1868.

Jöns Pehrsson
från Kronobergs län.